

Lembar Kerja Peserta Didik

LKPD

BAHASA JAWA

**KANGGE KELAS XI
SEMESTER I**

Antologi Taman
Cerkak

CAPAIAN PEMBELAJARAN

Pada akhir fase F, peserta didik mampu mengolah, menginterpretasi, menganalisis, dan mengidentifikasi informasi berupa gagasan, pikiran, perasaan, pandangan, arahan, atau pesan yang akurat dari membaca teks sastra *cerita cekak* dengan memperhatikan kaidah bahasa Jawa.

ELEMEN : Membaca

INDIKATOR KETERCAPAIAN

- Peserta didik dapat menjelaskan pengertian unsur intrinsik *cerita cekak* dengan tepat.
- Peserta didik dapat menganalisis unsur intrinsik *cerita cekak* dengan tepat.

TUJUAN PEMBELAJARAN

Setelah mengikuti pembelajaran dengan mengembangkan kemampuan bernalar kritis, gotong royong, dan percaya diri melalui model pembelajaran *Problem Based Learning (PBL)* dan metode *Student Teams Achievement Division (STAD)*, ceramah, diskusi, dan penugasan dengan menerapkan TPACK melalui media *Flip Book*, *Live Worksheet*, dan *Quizziz*, peserta didik dapat:

- Menjelaskan pengertian unsur intrinsik cerita cekak dengan tepat.
- Menganalisis unsur intrinsik cerita cekak dengan tepat.

FASE 1. ORIENTASI MASALAH

PERTANYAAN PEMANTIK

- Punapa para siswa sampun nate maos cerita cekak ?
- Menapa irah-irahan cerita cekak ingkang sampun nate dipunwaos siswa menika ?
- Cerita cekak kanthi tema menapa ingkang sampun nate dipunwaos dening para siswa ?
- Miturut para siswa, unsur cerita cekak menika kadadosan saking unsur menapa kemawon ?

PRE - TEST

Kangge mangertosi *kemampuan awal* para siswa saderengipun pasinaon, sumangga saged dipunwangsul pitakenan wonten link menika.
<https://quizizz.com/join?gc=75194770>

FASE 2. ORGANISASI PESERTA DIDIK

MATERI FAKTUAL

Tuladha Cerita Cekak ing Kalawarti Djaka Lodhang

26

Sekeliling No. 104 25/1/2022
Jaka Lodhang 25 Januari 2022

Cerita Cekak

Nini Klenyem :

Aku Kudu Luwih Ngati-Ati

Stres...ayake, ngono yen lembang sakti, aku ya guman karo kenehane bocah-bocah sakti, sing apa-apa kok njur ngambang...maling...nekat...manjaga perkarane durung cetna. Wis ana tetung dina, pasien anyar iki dadi jethahariku, ing bangsal Kenanga, paparku dhines.

"Nyambak nekat badhe ngaku sakti, ngobut teng mangi njeng njur sempetan kadih iki," ngono kandharane ibune sing munggoni nalika aku ngepasi ngganti perbanne dhisik.

"Lajeng perkawinan punapa, Bu?" aku nanyar.

"Boten ngertos, Sus. Sanjange remange awak kudu niku bubar rejegan kadih pacare, sing pacare niku njur kesah manuk teneh Jakarta. Emapen seminggu niku boten mibet kuliyah."

Misangka perawat, aku ayem

barang dhisik ngendhi yen siki mung pepes karo baluk bundhan ning jero ora apa-apa. Aku yakin suk yen gip-e wis dibukal dhisik mesthi enqal mari. Nalika durung semonggo seng rumah sakti, dhisik angel mangin, kepeksane kudu dadekang kanti faten. Stres sakti abot. Wong angger tura mesthi ngidhar.

"Ningun...Ningun" ngono teras...bokumenawa kudu undang-undange pacare. Barung wis genep sepuluh dina, dhisik wis sadhar tenan. Ning kakuw, dhisik akean, gedem mangon ning kudu njakul dufang. Somono nga wektune adus ya kudu aku kang ngidhar, nganti bali iki ditihi kanka-kanka perawat sing malih banjur macakake aku karo dhisik, kandharane:

"E...c...Dina, Tamtomu pasienmu sing ataman kac wis

semester akhir lho... mangka kuliyah ing buktu, suk lek luhus dadi penjacara, akeh lho dhisik."

"Ah, ya embuh," sangsulaku karo njlungani. Ning ya gene atiku mangkel-mangkel seneng yen dipacok-pacokake karo Tamtomu. Geneya atiku seneng yen digarap? Apa aku ya seneng karo dhisik?

"Taman tahun baru, pacar baru ni, ya" ngono panyengese kanka-kaca yen aku lagi pas rampung ngidhar. Tono. Apa bocah iki mujudake hadhian kanggo ing taun anyar sasi ngarep kudu? Sasawene iki aku rak durung nate pacaran, embuhlah, aku ora ngerti. Sing cetna yen aku durung ndulang apa nyibini dhisik dina kadi, ranane kaya ana sing kurang. Aku rumangsa seneng yen cecedhakane karo dhisik. Jare kanka-kaca yen aku durung ketok, Tono tamah nakalake:

"Mana Mbak Dina?"

Sakti Tono wis ajar mikul. Tamah aku sing dijuluki dhisik ing dhisik aku mikul neng sajaban bangsal. Aku ya setya ngancani, yen ngepasi dhisik, kudu rak ya mujudake tugas ing rumah sakti. Babar pisan aku ora wani takon apa-apa, kejaba mung ndedonga joning ati, supaya dhisik enqal piaringan mari, lan banjur bisa bali kuliyah maneh.

Liyane kabeh tak pasrahake marang Gusti Kang Paring Urip. Nalika tekan platform ing sangsore wis alamanadha kang ngrembuwang. Tono ngajak lunggahan ing kursi taman, tak turuti. Karo mapan lungguh dhisik kandharane:

"Dih, Dina, matumawon ya, dene alaman wis kersa ngumati aku kanti gental, nganti aku bali wis ajar mikul."

Aku mangsuli nggedhekeke atine:

"Wis ta Mas Tono, sabar. Sedheka maneh panjenengan rak bisa bali kuliyah. Mula suk ra sah seneng ngidhar, luwih-luwih yen pengidhar lagi mangel utawa nistare lagi peteng, mudhak gampang nemo kadhalan."

"Jenah pacarku kudu nggedhekeke sok Dih, mung

26

Sekeliling No. 104 25/1/2022
Jaka Lodhang 25 Januari 2022

Cerita Cekak

Ragasi dibukak. Lisa nggedheke koper ing bagasi, dene Sinta wis njugron ing bali segar. Tewel-dewel berhadhian ninggalake platform tumuju stasiun. Sore iki kabanane terang. Lemah lan dalan angel sing dibukal leles meniti teteng buhar udan.

Lumrahé wonten kengalan sakti segar, sakti lan kerti idhenti-diti priksa dene petugas stasiun. Calon penumpang sing wis nyaya ing barisan tili priksa ora akeh. Sinta sing wis tekan stasiun banjur tumuju barisan kudi, dene Lisa bangsan mudhi.

Sepur Sawunggadhi wis mapan ing peron 3. Kabeh ana 8 gerbong, kudu konomati. Sinta ndhisik ing gerbong 2 banjur tumuju kursi nomer 12D. Sajak pancon wektune ora meget anggoni Sinta

yen wis arep mangkat. Lisa mangga nang kamar ya? Lisa menyat saba dhisik. Siki jumarugku metu kancane Sinta tumuju kancane dhisik kancane Sinta lan Lisa jejuran. Lawang kamar amung kacek api setengah meter, ing lawang kancane Lisa tumuju Lisa Correl. Ora mang tulisan, ing ngisor tulisan iki uga ana pepasan templan foto lan gambar kembang. Kertu manis iki lagi nganti remaja. Ing jero kancane uga kacek templan foto lan gambar kembang.

Sinta lan Lisa satemene dhisik kancane kang padha. Kancane seneng marang telanduran kembang. Plataran omah didekuri kembang-kembang kang manawa-warna ugal. Popak banget bepara kaya bakal kembang. Sinta lan Lisa telaten ngumati lan njopakake telanduran kudi.

"Sa, arep mangkat?" Sinta nggeret koper lan nyangking tas cilik koro kawat ngarep kancane Lisa.

"Ya, Mbak. Ayo daku ngidhar mangang stasiun." Lisa sing lagi ngumugake tembang kanti nyumet kupinge nganggo piranti sing jenenge headset menyat saba pancon banjur nganggo sweater rajat. Lisa tata-tata.

Montor rodha pajut wis comawis ing plataran. Sinta lan Lisa gage mbukak lawang kemandharian.

tekan stasiun. Faling ora lah ana sepukeh meniti Sinta mangga jahal sepur mangkat. Ora gantulan senew sepur rumambat metaki rei wesi kang gilir amarga sadon dina kagila rodha sepur. Alon-alon sepur ninggalake stasiun Kutoarjo.

Schawangan sore iki wis rada katon peteng jalaran wis nganti waktu Magrib. Sinta mang Lisa nyawang ketup-ketup lampu ing omah-omah utawa sala kemandharian kang lumaku ing dalan godhe. Yen miklu ing pagelaran utawa pisanan, kudu teteng katon peteng, kepara ora cetna.

"Permis...!" ana panawangan nganggo setelan kandi dhisik lungguh ing lungga kembang rejeki Sinta. Ngajene nganggo topi lan masker, nyangking tas ireng cilik. Dene tas sing rada gedhe wis dipethakake ing bagasi.

Sinta nata awak, miring se-thitik, mepet kancu jendhele. Tangane ngopoti tas cilik banjur njupuk ponsel. Satemene ora ana sing arep dibukake. Sinta mang quick warta ing internet banjur maca warta katebut, embuh lu warta selektari, utawa kesehatan, utawa fashion. Dine ngumug nggedhekeke layar ponsel. Piripate memenerang marang layar. Kadhah kancane unuk-unuk maca pawarta ing ponsel kudi.

Aku sing marani utawa sirama sing mbakiki? susteraku saka jero ponsel. Sinta ora mangsuli. Telpon kangpung makpet. Sempaja dispet dening pi-yai ing telpon.

Sinta unjal ambegan dawu maneh. Domyane kaya-kaya rubuh lan ngedhuk angganane. Lungu sepur sing dawu kudu kaya ngguguy marang dhisik awah panjece. Suwara klakson sepur sing njerit-njerit mikul wengi kaya jeric ati kang ngremitih. Sinta madet dadi reca. Rada sawetara, dhisik amung mbegeg kancu.

"Apa aku nganggo sirama?" Krisna nggedheke papan hanggube Sinta. Ora ana sangsulun saka wong wadon kudu. Satemene pening ngali paneggonan maneh, nangng Krisna wis lungguh ing jejere. Krisna mbacutake gunem sirambi ngalung sakti. Sakti iki mirunggan kanggo sirama. Aja ditak.

Rada sawetara Sinta nyawang bungkus sakti kancane. Sakti kudu nggedheke marang telakon kangpung. Jalaran seneng njerit sakti, Krisna saben ngidhar dhisik mesthi nggawa. Nganti ing sawijining dina, Krisna kudu kandhar anggon ngidhar Sinta. Kemandh

"Saya membawa bekal coklat. Apakah mbak mau coklat?"

gagapan, banjur tumungkul.

"Sejatine, aku isin marang sampeyan, Mas Krisna," lirih sawetara Sinta. Panpawange adhi mendhak lungguh waktu kang uga kangpung. Tamam an kang wuwah

marang wong-wong kang bakal nerakake laku marang Jakarta.

"Aku mudhun kene. Tulang dipenggal. Aku tamah ngenteni kabeh" Krisna ngidhar banjur ngidhar saka papan hanggube Sinta.

FASE 2. ORGANISASI PESERTA DIDIK

MATERI KONSEPTUAL

Pangertosan Unsur Intrinsik Cerkak

Unsur intrinsik cerita cekak, inggih menika unsur ingkang wonten ing salebetipun cerita cekak.

Ingkang Kalebet Unsur Intrinsik Cerkak

1. Tema
2. *Latar* utawi *setting*
3. Alur (Plot)
4. Paraga
5. Wataking Paraga
6. *Sudut Pandang*
7. Piwulang luhur (*amanat*)

Materi ingkang langkung jangkep saged dipuntingali wonten ing *link bahan ajar* :
<https://anyflip.com/evaum/rpkl/>

FASE 3. PENYELIDIKAN INDIVIDU / KELOMPOK

GLADHEN KELOMPOK

PITEDAH GLADHEN

- Kadamela kelompok kanthi cacahipun 6 siswa ing saben kelompok.
- Lenggah kaliyan kanca satunggal kelompokipun lajeng nindakaken pirembagan.
- Kawaosna cerita cekak ingkang sampun kasamektakaken
- Kaanlisisna unsur intrinsik cerkak ingkang sampun katemtokaken wonten ing perangan pitakenan lan kaandharna pawadanipun.
- Satunggal kelompok anggenipun ngempalaken cekap satunggal kemawon ananging sedaya anggota kelompok kedah paring pamanggih.
- Anggenipun mangsuli sasaged-saged ngginakaken basa Jawi ragam krama.

FASE 3. MEMBIMBING PENYELIDIKAN KELOMPOK

GLADHEN

Kawaosen cerita cekak kanthi irah-irahan “*Kangen Pak Bon*” ing ngandhap menika lajeng Kaanalisisen unsur intrinsik wonten ing cerita cekak menika saha pawadanipun!

Kangen Pak Bon

(Dening Sayekti Ardiyani)

Fikri bola-bali kerut irunge. Sanajan wis nganggo masker kanggo nutupi irunge, ambune kamar mandhi tembus tekan irung.

“Parah! Kamar mandhi iki ambune pesing banget! Mung rong dina Pak Bon ora mlebu, wis reged ngene. Hah, bocah-bocah ora tau nyiram sawise pipis pa?” sambate Fikri. “Iki nembe kamar mandhi siji, kamar mandhi liyane piye?”

Pak Bon, dadi tukang kebon lan tukang reresik ing sekolahe Fikri jenenge Pak Zaenuddin. Pak Bon wis rong dina ora nyambut gawe amarga lagi lara. Arep kepriye maneh yen Pak Bon ora langsung mlebu? pikir Fikri.

Kanthi upaya sing bisa ditindakake, Fikri pungkasane ambegan lega ing ngarep kamar mandhi. Rasane getun, kok wingi dheweke ora mlebu Pramuka tanpa izin. Sawise pelajaran, dheweke mulih. Fikri wis ora sabar ketemu Mbah Putri sing bakal teka lan nginep ing omahe wong tuwane. Ibu wis ngelingake Fikri supaya melu kegiatan Pramuka amarga Mbah Putri rawuh sore.

Sepur nembe tekan stasiun kira-kira tabuh 16.00 WIB. Fikri sing uwis kangen karo eyange, ngeyel yen dheweke bakal methuk Mbah Putri ing omah, mula dheweke kudu mulih luwih awal.

Lha, saiki Fikri getun amarga ibune bener. Fikri kudu ngenteni suwe nganti Mbah Putri rawuh. Amarga dheweke bolos Pramuka, dheweke dihukum ngresiki kamar mandhi mambu sing ditinggalake Pak Bon. Fikri lega amarga tugase wis rampung.

Dheweke lagi wae nyruput wedang putih saka botol sing digawa nalika ana pengumuman saka pengeras suara sekolah. Kabeh siswa didhawuhi guru gugur gunung ngresiki sekolah. Saben kelas mesthi resik amarga petugas piket sregep ngresiki. Nanging, platarane katon reged banget karo godhong sing sumebar. Mangsa iki kadhangkala nggawa angin kenceng satemah godhong-godhongan terus rontok. Apa maneh koridhor sing bledug kandel lan ruwang liyane sing ora didemek petugas piket. Tetanduran ing sakubenge pekarangan uga wis garing.

“Pancen susah yen Pak Bon lagi lara. Dadi kangen karo Pak Bon,” sambate Fikri. “Nembe lungguh ngaso, dikon resik-resik maneh,” raine mrengut.

“Ciyee...kangen...biasane ora tau nggatekake Pak Bon,” ujare Umar.

“Ewadene kanca-kanca ora kangen? Pak Bon lagi lara mung rong dina, sekolahe wis reget banget. Delengen kamar mandi, hiyy ambune ra karuan. Awake dhewe isih gumantung marang Pak Bon. Yen lara nganti pirang-pirang dina, kepiye dadine sekolahan?” pitakone Fikri.

“Iya, saiki awake dhewe rumangsa kelangan, biasane ora perduli. Pranyata Pak Bon nduweni peran gedhe ing sekolah iki,” ujare Yoga.

“Tugas Pak Bon ora beda karo guru. Tanpa wong-wong mau awake dhewe ora kuwat,” Umar kaget.

“Dhewe nembe ngrasa yen Pak Bon ora ana,” sambunge Fikri.

“Kepriye yen sore iki tilik Pak Bon,” saran Yoga.

“Bener kuwi, kas kelas bisa kanggo suku oleh-oleh,” sambunge Rani, bendhahara kelas sing lagi ngrungokake ora adoh saka bocah-bocah mau.

“Sarujuk, budhal sekolah langsung mrana,” Umar sing dadi ketua kelas mutusake. Rampung rembugan, bocah-bocah banjur padha metu saka kelas kanggo gugur gunung.

“Lho kok Bapak boten rawuh, kula kangen Pak,” Umar miwiti nyapa Pak Bon sawise tekan omahe budhal sekolah.

“Bapak lara, vertigone kumat maneh. Ora bisa apa-apa. Piye sekolahe?” Pak Bon kaget karo tekane bocah-bocah.

“Wah semrawut, Pak. Menawi boten wonten Bapak, sekolahe reged, Pak,” sambate Fikri.

“Dingapura, insya Allah sesuk mlebu. Alhamdulillah wis mari,” kandhane Pak Bon.

“Nyuwun sewu Pak, kita asring kesupen lan boten perduli kalihan karesikan. Bapak boten rawuh, ketinggal benten sekolahan,” ujare Yoga.

“Dongakna supaya bapak ora lara maneh, bocah-bocah. Dadi bapak bisa ngurusi sekolah,” ujare Pak Bon.

“Nanging, aku uga njaluk tulung. Bocah-bocah uga duwe tanggung jawab kanggo njaga karesikan sekolah. Yen wis biasa ngopeni lan njaga lingkungan awake dhewe mesthi kepenak sinau.”

“Nggih Pak, janji badhe langkung nggatosaken karesikan,” kandhane bocah-bocah meh bebarengan.

“Hmm... maturnuwun wis teka, dadi tambah semangat bapak,” Pak Bon mesem seneng. Bocah-bocah uga seneng bisa tilik Pak Bon.*

(kamot ing Djaka Lodang No. 07 Taun 2022 kaca 28).

FASE 4. MENGEMBANGKAN & MENYAJIKAN HASIL KARYA

Kelompok :

Nama Anggota : 1.

2.

3.

4.

5.

6.

Identifikasi Unsur Intrinsik Cerita Cekak

1. Alur :

Pawadanipun:

.....

.....

2. Piwulang Luhur: (Kasebutna 6 kemawon)

a.

b.

c.

d.

e.

f.

FASE 4. MENGEMBANGKAN & MENYAJIKAN HASIL KARYA

**Sumangga sesulih saking kelompok
saged maosaken asiling pirembagan
kelompok wonten ing ngajeng kelas.**

FASE 5. ANALISIS & EVALUASI PROSES PEMECAHAN MASALAH

Kangge mangertosi seserepan para siswa sasampnipun nyinau bab unsur intrinsik cerita cekka wonten ing dinten menika, sumangga saged mangsuli pitakenan-pitakenan wonten ing *post-test* ingkang saged dipuntingali wonten ing *link* menika <https://quizizz.com/join?gc=76726358>

KAPUSTAKAN

Ardiyani, Sayekti. 2022. "Kangen Pak Bon". Djaka Lodang. No. 07 Halaman 28.

MGMP Bahasa Jawa SMA/SMK/MA D.I.Yogyakarta. 2020 (Revisi). WIBAWA : Wiyata Basa Jawa untuk Kelas XI. Yogyakarta: Dinas Pendidikan Pemuda dan Olahraga D.I.Yogyakarta.

Mulyana. 2014. Bahasa Jawa Kreatif: Panduan Lengkap Menulis dalam Bahasa Jawa. Yogyakarta: Penerbit Tiara Wacana.

Nurgiyantoro, Burhan. 1994. Teori Pengkajian Fiksi. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Sulistiani, Sri & Suwarni. (2016). Kekhasan Cerita Pendek Jawa Modern Cerkak Abad 21: Kajian Idealisme Pengarang dan Karakteristik Karyanya. Jurnal Pena Indonesia, No. 2 Volume 2. 121-141.

Widayat, Afendy. 2016. Ngarang Gampang, Gampang Ngarang. Yogyakarta: Penerbit K-Media.

Wijayanti, Suci. 2022. "Es Dung-Dung". Djaka Lodang. No. 2 Taun 2022. Halaman 28.

Yasman, A.S. 2016. "Jodho". Panjebar Semangat. No. 52 Halaman 28.